
Zlatá medaile University Karlovy pro velikána humanitních věd

Zlatá medaile University Karlovy pro velikána humanitních věd



V pátek 27. dubna byla za mimořádné zásluhy v oblasti humanitních věd předána zlatá pamětní medaile University Karlovy profesoru Wolfgangu Iserovi, světoznámému literárnímu vědci, zakladateli Kostnické školy recepční estetiky a průkopníku nového oboru literární antropologie. Profesor Iser přijel do Prahy krátce před svými 80. narozeninami na pozvání Ústavu anglistiky a amerikanistiky FF UK. Na filosofické fakultě přednesl dvě přednášky na téma „Culture: A Recursive Process“ a „Erasing Narration: Samuel Becket's *Malone Dies* and *Texts for Nothing*“. Posluchárna praskala ve švech, ve vzduchu jiskřily nové myšlenky. Pan profesor Iser oslnil nejen svou erudicí a originalitou, ale i neskonalou trpělivostí a pohotovostí při odpovědích na dotazy z řad publika.

Wolfgang Iser (*1926)

Wolfgang Iser patří – spolu s Hans-Robertem Jaussem, Jurijem Striedterem, Robertem Warningem ad. - mezi zakládající osobnosti kostnické školy recepční estetiky, jejíž počátek spadá do roku 1967. Iserovým původním oborem je anglistika; v ní se habilitoval v Heidelbergu (1957) a profesorem se stal v roce 1960 ve Würzburgu. Během své univerzitní dráhy několikrát jako hostující profesor pobýval na univerzitách v USA. Je členem a čestným členem několika vědeckých společností – např. Modern Language Association of America a American Academy of Arts and Sciences.

Zpočátku se těžištěm Iserova zájmu stal anglický román 18. století, jmenovitě Henry Fielding (*Die Weltanschauung Henry Fieldings*, [Světový názor Henryho Fieldinga], 1952). Anglistická témata autor neopouští ani ve svých dalších pracích, pouze v nich posiluje aspekt teoretický – Laurence Sterne's »*Tristram Shandy*«. *Inszenierte Subjektivität* (»Tristram Shandy« Laurence Sterna. Inscenovaná subjektivita, 1987), *Shakespeares Historien. Genesis und Geltung* (Shakespeareovy historie. Vznik a platnost, 1988). Počátkem jeho nové metodologické orientace na estetiku recepcce představuje nástupní přednáška na univerzitě v Kostnici *Die Appelstruktur der Texte* (Apelová struktura textu; česky in: *Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky*, Brno 2001). Zde vychází z toho, že význam není skryt v textu samém, jak soudili strukturalisté, ani se nenachází před textem, jak soudili pozitivisté či marxisté, ale v úplnosti se odkrývá až během procesu čtení. Danou tezi pak Iser zevrubně rozpracovává ve svém nejznámějším díle *Der Akt des Lesens. Theorie ästhetischer Wirkung* (Akt čtení. Teorie estetického účinku, 1976). Smysl textu podle autora nelze vysvětlit, ale „může být pouze zažit jako účinek“, přičemž situace mezi textem a čtenářem nemůže být dána předem, ale vzniká až v procesu čtení. Přitom text se v procesu čtení dává našemu vědomí jako dialektické napětí vzpomínky a očekávání. Iser zde zavádí pojem *implicitního čtenáře*; chápe ho jako „soubor předběžných upozornění, které fiktivní text nabízí svým možným čtenářům jako podmínky recepcce“. Narativní literaturu charakterizují čtyři základní perspektivy: perspektiva vypravěče, postav, děje a předstírané čtenářské fikce. A čtenář má tyto čtyři různé úhly pohledu na totéž propojit. – Kniha *Implizite Leser* (Implicitní čtenář, 1972), kterou lze v mnohém brát jako přípravnou fázi Aktu čtení, se soustřeďuje na proměny poetiky čtenáře v anglické a americké literatuře od Bunyana přes Thackerého, Joyce až k Beckettovi. Pokud by šlo první Iserovo období charakterizovat jako literárněhistorické a druhé, v němž vznikl koncept implicitního čtenáře, jako fenomenologicko-hermeneutické, pak ve svém dalším, třetím období autor přestupuje do antropologie. Antropologii ve vztahu k literatuře chápe jako podmínky toho, proč jsme jako lidé schopni brát fikci (sféru *als ob*) jako skutečnost sice ontologicky méněcennou, ale současně jako něco, co tvoří jeden

ze zakládajících rozměrů naší existence. Dokladem tohoto obratu jsou knihy *Prospecting. From Reader Response to Literary Anthropology* (Hledání. Od recepční estetiky k literární antropologii, 1989) a *Das Fiktive und das Imaginäre* (Fiktivní a imaginární, 1991). Zejména v druhé z nich se Iser snaží v široce založené perspektivě literárněhistorické, estetické, literárněteoretické i filozofické podat rozhraničení mezi „reálným“, „fiktivním“ a „imaginárním“. Ke klíčovému pojmu této knihy dále patří hra, *fikcionalita* (její povaha a hranice), *fingování*, výběr – kombinace – odkaz k sobě samému (Selbstanzeige), *fantazie*, prázdno, *mimesis*...

Bibliografie:

Knihy:

Die Weltanschauung Henry Fieldings. Buchreihe der Anglia, Zeitschrift für englische Philologie, 3. Bd. Tübingen: Niemeyer, 1952. 320 s.

Walter Pater. Die Autonomie des Ästhetischen. Tübingen: Niemeyer, 1960. 235 s.

Der implizite Leser. Kommunikationsformen des Romans von Bunyan bis Beckett. Theorie und Geschichte der Literatur und der schönen Künste. Texte und Abhandlungen, Bd. 31. Uni-Taschenbücher; 163. Munich: Fink, 1972. 420 s.

Der Akt des Lesens. Theorie ästhetischer Wirkung. Uni-Taschenbücher, 636: Literaturwissenschaft. Munich: Fink, 1976. 357 s.

Laurence Sterne's "Tristram Shandy". Inszenierte Subjektivität. Uni-Taschenbücher, 1474. Munich: Fink, 1987. 160 s.

Shakespeares Historien. Genesis und Geltung. Konstanzer Bibliothek, Bd. 9. Constance: Universitätsverlag Konstanz, 1988. 239 s.

Prospecting: From Reader Response to Literary Anthropology. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1989. 316 s.

Das Fiktive und das Imaginäre. Perspektiven literarischer Anthropologie. Frankfurt: Suhrkamp, 1991. 522 s.

The Range of Interpretation. New York: Columbia University Press, 2000. 206 s.

(Většina knih vyšla v několika reedicích a byla přeložena do řady dalších jazyků.)

Sborníky editované W. Iserem:

Wolfgang Iser; Hans Schabram, eds.: Britannica: Festschrift für Hermann M. Flasdieck. Heidelberg, C. Winter, 1960. 270 s.

Wolfgang Iser, ed.: Theorie und Geschichte der Literatur und der Schönen Künste. Texte und Abhandlungen 1. Munich: Fink, 1963

Wolfgang Iser, ed.: Immanente Ästhetik - Ästhetische Reflexion. Lyrik als Paradigma der Moderne. Kolloquium Köln 1964. Vorlagen und Verhandlungen. Poetik und Hermeneutik, 2. Munich: Fink, 1966. 543 s.

Wolfgang Iser; Fritz Schalk, eds.: Dargestellte Geschichte in der europäischen Literatur des 19. Jahrhunderts. Arbeitskreis Neuere Philologie. Studien zur Philosophie und Literatur des neunzehnten Jahrhunderts, Bd. 7. Frankfurt: Klostermann, 1970. 164 s.

Wolfgang Iser, ed.: Henry Fielding und der englische Roman des 18. Jahrhunderts. Wege der Forschung, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1972. 505 s.

Wolfgang Iser; Dieter Henrich, eds.: Theorien der Kunst. Frankfurt: Suhrkamp, 1982. 636 s.

Wolfgang Iser; Dieter Henrich, eds.: Funktionen des Fiktiven. Poetik und Hermeneutik. Arbeitsergebnisse einer Forschungsgruppe, 10. Munich: Fink, 1983. 567 s.

Wolfgang Iser; Sanford Budick, eds.: Languages of the Unsayable: The Play of Negativity in Literature and Literary Theory. Irvine Studies in the Humanities, 3. New York: Columbia University Press, 1989. 394 s.

Wolfgang Iser; Sanford Budick, eds.: The Translatability of Cultures: Figurations of the Space Between. Irvine Studies in the Humanities. Stanford, CA: Stanford University Press 1996.

Bibliografie časopiseckých studií a článků Wolfganga Isera je přístupná na http://sun3.lib.uci.edu/~scctr/Wellek/iser/A14_articles.html

Česká vydání:

Teorie literatury: aktuální perspektiva. Brno, Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2004, 51 stran.

Apelová struktura textu. In: Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky, Brno, Host 2001.

Koncepty čtenáře a koncept implicitního čtenáře. *Aluze* 7, 2004, č. 2-3.

Proces čtení ve fenomenologickém pohledu. *Aluze* 5, 2002, č. 2.